

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію

Гнатенко Катерини Ігорівни

на тему: **«Методика роботи над характеристикою образу-персонажа в курсі літературного читання в початковій школі»**,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

Вирішального значення для національного й соціального поступу держави у високорозвиненому інформаційному суспільстві набувають якість людського потенціалу та рівень освіченості й культури особистості. Динамізм, властивий сучасній освіті, зростання соціальної значущості особистості, інтелектуалізація учнівської праці вимагають високого рівня учнівського навчання, починаючи вже з початкових класів, що передбачає відповідальність перед сучасним суспільством.

Так, у зв'язку з інтеграційними процесами, що відбуваються в загальноосвітній школі, виникла потреба в організації ефективної методики підготовки учнів молодших класів засобами української літератури, яка дає можливість сприймати й розуміти світ у різних його проявах і вимірах. Важливим засобом інтелектуального розвитку молодших школярів є художня література, що володіє значним розвивальним і виховним потенціалом. Не викликає сумнівів, що читання сприяє формуванню в молодших школярів позитивних моральних і вольових якостей, закладає основи світогляду, навчає розуміти й любити прекрасне. Знання, що отримують учні під час читання художніх творів про навколишній світ, своїх однолітків, їхнє життя, пригоди, історію своєї Батьківщини, допомагають накопиченню соціально-морального досвіду.

Проблема читацького сприймання стоїть сьогодні дуже гостро – у початковій школі появився курс «Літературне читання», який вимагає від

учителя нового, вищого рівня методичної роботи класовода, що дозволить сформувати в дітей ставлення до творів літератури як витвору мистецтва.

Важливість рецензованої дисертації підтверджується її зв'язком із такими актуальними напрямами наукових досліджень, як: залучення молодших школярів до свідомого, емоційно насиченого процесу читання; вироблення уміння аналізувати твір, визначати його героїв, характеризувати їх; формування читацьких інтересів як видів гуманітарного, морального та емоційного зростання юної особистості школяра.

З огляду на зазначене, вважаємо, що тема дисертаційного дослідження Гнатенко Катерини Ігорівни «Методика роботи над характеристикою образу-персонажа в курсі літературного читання в початковій школі» актуальна, суспільно й науково важлива.

Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми дослідження. Науковий і творчий задум автора та етапи його реалізації повною мірою представлені у вступі. Загалом дисертація К. І. Гнатенко вирізняється глибоким аналізом теоретико-методологічного надбання вітчизняної та зарубіжної наук, що дало можливість установити тісний зв'язок між елементами експериментальної методики роботи над характеристикою образу-персонажа на уроках літературного читання в початковій школі.

Визначення об'єкта і предмета, а також мети дисертаційного дослідження є вмотивованими, а їх формулювання коректними. Перебіг та етапи наукового дослідження послідовні, логічні та обґрунтовані, вони чітко підпорядковані меті роботи. Визначені завдання дисертації ієрархічно взаємопов'язані та спрямовані на досягнення встановленої мети: спираючись на результати численних вітчизняних і зарубіжних науковців, Гнатенко К. І. визначила ключові поняття дослідження, уточнила питання добору методів і прийомів під час роботи над художніми творами на уроках літературного читання; проаналізувала і систематизувала своєрідність образів у творах дитячої літератури; подала ґрунтовний матеріал щодо становлення поняття «образ» у філософських, педагогічних та літературознавчих категоріях,

розглянула його генезис і функціонування в суспільстві; вичерпно окреслила джерела відбору навчального матеріалу необхідного для проведення уроків літературного читання; проаналізувала результати стану сприймання та розуміння учнями молодших класів художніх творів, які сприяли розробці методики роботи над характеристикою образів-персонажів та укладанню типології вправ і завдань, спрямованих на формування вмінь характеризувати образи-персонажі.

Заслуговує на увагу здійснений дисертанткою аналіз художніх образів у дитячій літературі, оскільки сучасне літературознавство ґрунтовної класифікації таких образів не пропонує. На основі ретельного вивчення літературознавчих джерел і творів дитячої літератури Катерина Ігорівна запропонувала типологію образів-персонажів, що дозволило їй визначити необхідний навчальний матеріал для використання у початковій школі.

Особливий інтерес становить доповнення шляхів організації методичної роботи над характеристикою образу персонажа в початковій школі. Дисертантка пропонує новітні технології сучасної початкової школи, які спираються на властиве молодшим школярам наочне-образне мислення, вирізняється використанням всесвітньо відомого конструктора Lego Education та програмного забезпечення Story Visualizer, завдяки якому учні змогли документувати свої проекти під час роботи над художнім твором, а вчитель – спостерігати за рівнем сприймання учнями художнього твору, уявленням персонажів та місця подій. У свою чергу, використання цієї програми сприяє наповненню уроків літературного читання в початковій школі практично спрямованою діяльністю.

Безсумнівно, корисним у теоретичному і практичному планах є здійснене дисертанткою узагальнення досліджень дитячого сприймання та методичних підходів до роботи над усвідомленням образів-персонажів. Це дозволило дослідниці свідомо підійти до аналізу чинних підручників з літературного читання, виявити наявні у творах образи-персонажі для характеристики, а також проаналізувати методичний апарат для організації

роботи над ними. Проведене дослідження дозволило виявити окремі проблеми в методичній роботі учителя й окреслити шляхи їх подолання.

Дисертантка створила й апробувала програму послідовного опанування учнями початкових класів уміннями визначати й характеризувати героїв твору. Програму розроблено на оригінальному текстовому матеріалі. Дібрано систему творів художньої літератури, яка дозволяє формувати необхідні вміння сприймати й аналізувати образи. Запропоновано систему вправ і завдань для характеристики персонажів, схарактеризовано методи, прийоми і засоби опрацювання змісту програмових творів, спрямованих на сприймання, розуміння й оцінювання вчинків дійових осіб.

Інформативними для сучасної педагогічної науки є результати опитувань учнів, проведених у межах теми дослідження. Вони висвітлюють проблему навчання молодших школярів у ракурсі сприйняття, що дозволяє по-новому осмислити роботу над образами в початковій школі. Кількісний і якісний показники цих результатів не викликають сумнівів.

Відзначимо достатньо високий рівень проведення експериментального дослідження, його вмілу організацію. Отримані результати підтверджують висновки авторки, засвідчують їх переконливість і достовірність. Розроблена методика довела свою ефективність у педагогічній практиці загальноосвітніх шкіл м. Харкова, Харківської та Одеської областей. Експериментальне дослідження дає вагомі підстави для підтвердження високої ефективності розробленої методики в цілому. У висновках чітко викладено основні моменти дослідження, окреслено шляхи подальшого використання його результатів. Робота достатньо проілюстрована таблицями, діаграмами, матеріалами додатків, прикладами. Дисертантка демонструє ерудицію, володіння матеріалом та інформацією, що стосуються об'єкта, предмета та завдань дослідження, вміло користується літературними джерелами, робить доречні покликання.

Результати дисертаційної роботи можна практично використати:

а) у науковій діяльності для подальшого дослідження теоретичних і

практичних проблем вивчення методики характеристики персонажів у курсі літературного читання в початковій школі;

б) у навчальному процесі під час підготовки лекцій, практичних і лабораторних занять із методики навчання української мови в педагогічних вищих навчальних закладах;

в) під час укладання підручників із методики навчання української мови для початкових класів, шкільних підручників із літературного читання, навчально-методичних і науково-практичних посібників.

Автореферат передає всі ключові положення дослідження і повною мірою відображає основні положення роботи. Зміст дисертації цілком репрезентований у публікаціях дисертантки.

Загалом високо оцінюючи виконане дисертаційне дослідження, зокрема його актуальність, ґрунтовність, наукову новизну, привертаємо увагу до окремих її аспектів, що потребують уточнення, пояснення чи корекції:

1. Дисертантка у своїй роботі спиралася на аналіз чинних підручників «Літературне читання» автора-упорядника О. Я. Савченко, тоді як у сучасній школі використовуються навчальні комплекти інших авторів, аналіз яких доцільно було б представити.

2. Вважаємо, що проводити аналіз підручника «Литературное чтение» для початкових класів навчальних закладів з російською мовою навчання було зайвим, оскільки він не має жодного відношення до створення експериментальної методики роботи над характеристикою образів-персонажів у курсі українського літературного читання.

3. На нашу думку, авторці слід було б чіткіше сформулювати положення про наукову новизну дослідження стосовно типології образів, поданих у підручниках.

4. Бажано було б у запропонованій експериментальній програмі з методики роботи над характеристикою персонажів увиразнити блок мовленнєвих завдань для підвищення рівня розвитку усного мовлення, що істотно впливає на вміння молодших школярів характеризувати героїв твору.

5. У третьому розділі дисертаційного дослідження представлено програму формування умінь характеризувати персонажів учнями 3 і 4 класів, тоді як доречно було б подати також програму для учнів 1-2 класів як фундаментальну, оскільки в роботі йдеться про початкові класи в цілому.

6. Практичну частину роботи варто було б посилити авторськими навчально-методичними посібниками, які дозволяли б формувати необхідні вміння в учнів початкової школи.

7. На жаль, авторці не вдалося уникнути окремих огріхів у мовному оформленні тексту дисертації, подекуди трапляються: нехтування засобами милозвучності – *у-в; з-із-зі-зо; і-й-та* (с. 32), (с. 53), (с. 106), (с. 107) та ін.; уживання калькованих із російської мови слів типу *по класам* (с. 122) та ін.; допуск окремих орфографічних (с. 91), (с. 124), пунктуаційних (с. 107), (с. 108), (с. 110), (с. 111), стилістичних (с. 126) помилок; неправильний запис слів – *депривація* замість *деривація* (с. 53), *розглядування* замість *розглядання* (с. 69) та ін.; окремі технічні недоречності (с. 54), (с. 98), (с. 99), (с. 106) тощо.

Зазначені зауваження й побажання до дисертаційної роботи здебільшого дискусійного чи рекомендаційного характеру, жодним чином не применшують її значення і не знижують загальної високої оцінки, проте можуть слугувати імпульсом для дискусії під час захисту результатів дослідження і стимулом для наукової перспективи автора.

Дисертація Катерини Ігорівни Гнатенко «Методика роботи над характеристикою образу-персонажа в курсі літературного читання в початковій школі», представлена до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова) є самостійно виконаним і завершеним авторським науковим дослідженням. Обсяг, якість та оформлення роботи відповідають вимогам Постанови КМУ «Порядок присудження наукових ступенів» № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановою кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.

Отже, робимо висновок, що авторка дисертації Гнатенко Катерина Ігорівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови
та методики її навчання

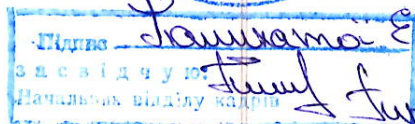
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Handwritten signature of E. Ya. Palixata

Е. Я. Палихата

19 червня 2019 р.

Handwritten signature: Палихата Е.Я.

Handwritten signature: [unclear]